

dr. NIKO KURET-STAROSTA SLOVENSКИH ETNOLOGOV

Akademik, nosilec Pitrejeve in Herderjeve nagrade, nagrade Kidričevega sklada, Murkovega priznanja, član Societe international d'ethnologie et folklore

Dr. Kuret, vi ste po rodu pravzaprav Primorec?

Tako je, pred 85-timi leti sem se rodil v Trstu in čutil sem se Primorca, čeprav sem s starši že z desetimi leti zapustil Trst. Takrat je Italija stopila v prvo svetovno vojno, oče je bil upokojen in zapustili smo Trst in se umaknili na Štajersko, v Celje. Imel pa sem srečo, da sem se še v Trstu pred vpisom v osnovno šolo, po zaslugi mojega očeta, naučil poleg slovenskega jezika tudi nemščine in italijanščine.

Tudi vaši starši izvirajo iz Primorske?

Moj oče je bil rojen v Gorici, po rodu verjetno iz Ricmanj pri Trstu. Materin stari oče in stara mati pa sta bila Furlana iz Klavžeta, Chiusaforte. Izselila sta se za delom na Štajersko, kjer so gradili železniško progo Dunaj - Trst. Stari oče je našel delo pri odseku proge od Zidanega mosta naprej. Pisal se je Martina. Prihranil si je toliko denarja, da sta s staro materjo kupila posestvo v hribih na Kozjanskem, v jurklošterski fari, in se tam za stalno naselila. V tistih krajih se je naselilo še več Furlanov, ki so danes že vsi asimilirani, ostala so samo imena.

Vaše prvotno zanimanje ni veljalo etnologiji?

Ne. Po končani gimnaziji v Celju sem se v Ljubljani vpisal na romanistiko in primerjalno književnost in diplomiral leta 1930. Postal sem gimnazijski profesor francoščine. Že v višji gimnaziji me je začelo zanimati gledališče. Iz zanimanja za francoščino, ki mi je bila blizu zaradi znanja italijanščine, sem sam zase izpopolnjeval svoje znanje, tako da sem kot sedmošolec prevedel Molierovo komedijo "Scapinove zvijače", naslednje leto pa njegovega "Skopuha". Obe prevedeni igri sta izšli pri tedanji Jugoslovanski knjigarni.

Vaše zanimanje za gledališče se je nadaljevalo tudi kasneje na univerzi?

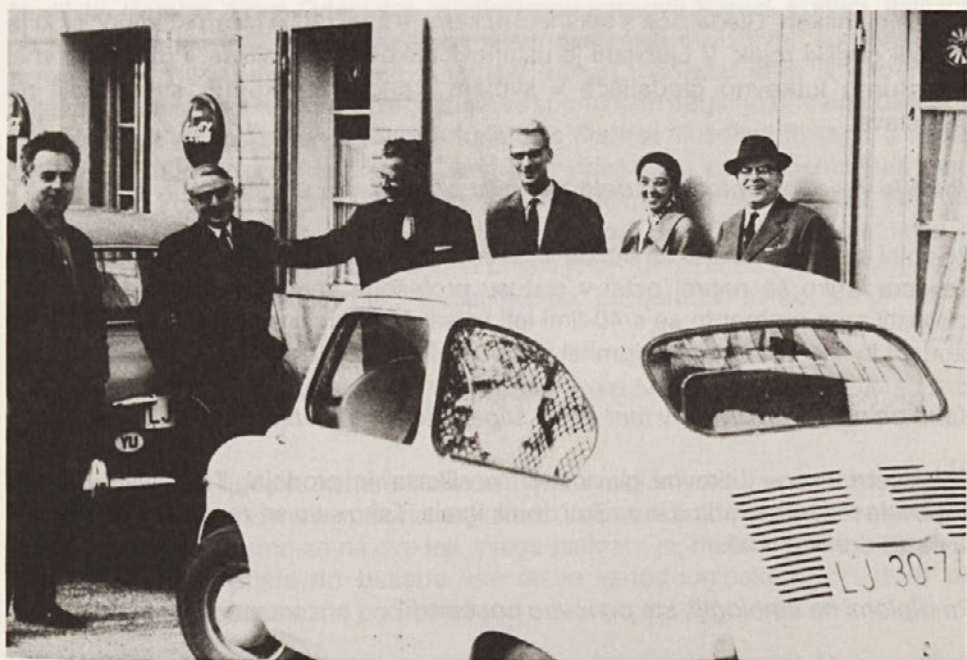
Na univerzi je moje zanimanje za gledališče prof. France Kidrič v seminarju za primerjalno književnost usmeril konkretno v duhovno dramo, v študij srednjeveškega gledališča.

V času študija ste sodelovali tudi pri znani Maroltovi folklorni skupini?

Kot študent sem sodeloval pri ustanovitvi Maroltovega Akademskega pevskega zbora. Rajnemu Francetu Maroltu sem hvaležen, da me je navdušil za našo ljudsko pesem in me uvedel v slovensko folkloro. Ves čas študija sem pel v njegovem zboru.

Sodelovali ste tudi v križarskem gibanju?

Ze kot višješolec sem se srečal s tedanjim križarskim gibanjem in se mu pridružil. Tako sem našel stik s tedanjim nemškimi mladinskim gibanjem, ki je med drugim obnavljalo stare nemške misterije, pa tudi ustvarjalo novo, sodobno, religiozno angažirano t.i. "laično igro". Posledica tega je bila, da sem se navdušil za takšno igro in jo skušal uresničiti tudi pri nas. Temeljila naj bi na našem religioznem izročilu in na značilnostih slovenskega ljudskega življenja, slovenske folklore. Krog je bil s tem sklenjen. Presadil sem v naš čas Drabosnjakove igre, priredil škofjeloški pasijon, ustanovil leta 1934 revijo Ljudski oder in začel izdajati zbirko novih Ljudskih iger, ki je učkakala 30 zvezkov. Vojna je vse to presekala.

Dr. Niko Kuret s terensko ekipo v Štivanu leta 1964. (foto B. Kuhar, arhiv SEM)

V času pred drugo svetovno vojno ste se zelo aktivno ukvarjali tudi z lutkami?

K nam sem uvedel ročne lutke in poklical v življenje njihovega junaka, Pavliho. Junak ročnih lutk je bil sicer Gašperček, jaz pa sem rekel, ne Gašperček, Gašperček je nemški, mi imamo svojega Pavliho. Najprej sem začel delati na radiu. Dobili smo vrtec, ki je bil pripravljen sodelovati. Otroci so sodelovali pri predstavi s svojimi odzivi. Veste pri ročnih lutkah je bistveno, da otroci sodelujejo, da sprašujejo, odgovarjajo...Predstavo z otroškim reagiranjem pa je prenašal radio.

Nato pa smo začeli s pravim gledališčem. Predstave smo imeli v srebrni dvorani Uniona, Pavlihov oder smo jo imenovali. Tik pred vojno v sezoni 1940-41 smo

prirejali že redne predstave. Dobili smo odlične igralce, kot so Mila Kačičeva, Jože Zupan, Fran Milčinski-Ježek... ,to je bilo krasno vam povem! Jaz sem naredil vse načrte za lutke, naredil pa jih je France Repič, strokovni učitelj iz Dobrepolj, tudi poslikal jih je on.

Ko je prišla vojna se je tudi to nehalo.

Rekli ste, da ste te lutke vi k nam prinesli. Od kod?

Ročne lutke so drugod po Evropi zelo razširjene. To je prvotno sejemska zabava, ljudska, resnično ljudska zvrst. Take lutke sem gledal na Dunaju, v Pratru, v Parizu, na Champs Ellisees.

Kakšne lutke pa so bile razširjene pri nas?

Viseče na nitkah. Gledališče s takšnimi lutkami je imel ranjki Milan Klemenčič, ki je bil tudi goriški rojak. V Ljubljani je ustanovil lutkovno gledališče. Pozneje je imel miniaturno lutkovno gledališče v svojem stanovanju, kamor smo hodili na predstave.

Vojna je vse vaše dotedanje delo prekinila oz. skorajda uničila.

Po vojni sem se znašel brez službe. Francoščina je v novem učnem načrtu izpadla. Da sem lahko še naprej ostal v statusu profesorja sem vzel neplačan dopust. Izkoristil sem premor in se s 40-timi leti vpisal še enkrat na univerzo. Postal sem študent in leta 1947 sem diplomiral iz etnografije z etnologijo.

Kako pa ste se preživljali v tem času, štipendije verjetno niste imeli?

Delal sem lesene lutkovne glavice, jih poslikaval in prodajal. Te glavice je rada kupovala tedanja mladina in z njimi doma igrala. Tako sem se za silo pretolkel skozi ta čas z družino vred.

Po diplomi na etnologiji, ste ponovno poučevali?

Najprej so me poslali v Novo mesto, kjer sem poučeval en semester na gimnaziji, nato sem poučeval po posredovanju rajnega prof. Antona Slodnjaka en semester v Ljubljani na Gospodarski šoli. Jeseni me je poklical novi referent in mi povedal, da ne morem ostati v Ljubljani, ker zame tu ni delovnega mesta, razen, če sprejemem mesto na Gostinski šoli. V Ljubljani sem imel družino in stanovanje, zame ni bilo izbire. Sprejel sem poučevanje na Gostinski šoli in tam ostal sedem let. Pravim, da je bila to moja Sibirija. Saj po svoje mi za to izkušnjo ni žal. Nekaj sem lahko še delal svoje stvari, vendar sem imel precej zvezane roke.

Našel sem pa na šoli dobre fante in dekleta in se jih še danes rad spominjam.

Nato pa ste vendarle dobili mesto na Inštitutu za slovensko narodopisje, za nastanek katerega ste dali tudi pobudo?

Res sem bil pobudnik za nastanek Arhiva za slovensko narodopisje v katerem bi se zbirali viri za slovensko narodopisje. Potem pa je akademik prof. Grafenauer, ta moj predlog spremenil, razširil in predlagal ustanovitev Inštituta za slovensko narodopisje.

Spočetka za etnologa ni bilo prostega mesta.

Leta 1954 je bila ukinjena gostinska šola, istočasno pa se je odprlo tudi mesto etnologa na Inštitutu. To je bila moja sreča. Od takrat dalje sem se lahko posvetil le stroki.

Približno v ta čas pade tudi nastanek skupine Alpes Orientales? Nam lahko o tem poveste kaj več?

Kmalu po ustanovitvi Inštituta za slovensko narodopisje (od sedaj dalje ISN) smo pokrenili sodelovanje s sosednjimi narodopisci. Tako je nastala leta 1956 delovna študijska skupina Alpes Orientales, v kateri smo sosednji Nemci, Furlani, Italijani, pa tudi švicarski Retoromani želeli na letnih sestankih preučevati sorodnosti in povezave vzhodnoalpskih regij v ljudski kulturi. Navezal sem strokovne in prijateljske stike s furlanskimi kolegi, zlasti se spominjam tragično umrlega Gaetana Perusinija, še danes ohranjam vezi s furlansko Societa filosofica friulana, z njeno odlično sodelavko prof. Andreino Ciceri in z videmskim prof. Grijem. Tudi med italijanskimi kolegi sem imel dobre prijatelje in sem z njimi sodeloval. Rad se spominjam prijaznega prof. Paola Toschija iz Torina, prof. Evela Gasparinija iz Benetk, prof. Bronzinija in drugih dobrih prijateljev. Vidim, da se sodelovanje med slovenskimi in furlanskimi kolegi nadaljuje, jaz pa sem se zaradi svojih let in zdravstvenih težav umaknil.

Kakšne plodove je vaše sodelovanje obrodilo, kako bi ocenili zbornike, ki so izšli po vsakem sestanku?

Obravnavali smo ljudsko kulturo Vzhodnih Alp z različnih vidikov in tako osvetlili dosti vprašanj iz duhovne in materialne kulture. V zbornikih, ki so izhajali po vsakem sestanku - sestajali smo se na dve leti, vsega petkrat - je, mislim, veliko bogastvo, zlasti še ker so prišle do besede vse etnije vzhodnoalpskega prostora po strokovnjakih za posamezna področja.

Veliko vaših razprav je izšlo v tujem jeziku, v glavnem v italijanščini in nemščini. Zanima me, ali so bila ta dela sploh kdaj prevedena?

Ne, sploh niso nikdar izšla v slovenščini.

Vem, da ste veliko objavljali v tujini. Zanima me kakšen je bil odziv na isto delo v istem času pri nas in v tujini?

Odziv v tujini je bil, mislim, zmeraj pozitiven, saj sem obdelal veliko novega. Odziv pri nas pa je bil nekoliko zadržan, tudi zaradi tega mogoče, ker se v povojnem času s šegami pravzaprav nihče ni ukvarjal. Vladajoča plast jih je gledala postrani, predvsem pač zavoljo njihovega religioznega jedra. Zato sem imel opravka tudi z Udbo.

Napisali ste tudi članek Maschere e maschere della tradizione popolare Europea v znano enciklopedijo Enciclopedia universale dell'arte?

Leta 1964 sem bil naprošen naj za enciklopedijo prispevam članek o ljudskih maskah. V redakciji so zahtevali, da zajamem ljudske maske vse Evrope. Leta 1962 sem namreč na evropski konferenci o karnevalu v Bruslju predaval o tipologiji ljudske maske v Evropi.

V Belgiji ste tudi član Kraljevo belgijske komisije za folkloro?

Moje raziskovanje ljudskih mask na eni strani in pa raziskovanje ljudskih lutk na drugi strani je vplivalo na to, da sem bil izvoljen za dopisnega člana kraljeve belgijske komisije za folkloro. V Belgiji imajo bogato izročilo ljudskega lutkarstva.

Glede na to, da sva oba Primorca, bi vas rada vprašala kako bi vi z vašega vidika opredelil Primorsko?

Primorsko opredeljuje že zemljevid ljudske kulture Slovencev kot sredozemsko območje. Določajo ga ne samo oblikovitost tal in podnebne razmere, ki odločajo v materialni kulturi, zlasti v stavbarstvu, ampak tudi človek, ki na tem ozemlju živi. Zgodovinarji pravijo, da so Slovani ali Slovenci poselili Primorsko v posebnem toku. Le-ta je prekril staroselsko prebivalstvo, kolikor ga je še ostalo po zmedah preseljevanja narodov. Ta tok je nosil s seboj izročilo lastne, kakršnekoli kulture, ki ni bila nujno istovetna s kulturo drugih naselitvenih tokov. To se vidi pri šegah - jurjevanja, na primer, prvotno ga na Primorskem ne moremo zaslediti.

To je pravzaprav v nasprotju z venetsko teorijo?

Venetska teorija govori o enovitem ozemlju, poseljenem od starih Venetov. Ta teorija mi je simpatična. Zato sem jo poskušal aplicirati na svoje raziskovanje šeg. Vendar na Primorskem potrdira za venetsko teorijo doslej še nisem našel.

Kaj pa vam potem pove slovenska naselitev Primorske?

Na takšno vprašanje ni mogoče odgovoriti z enim stavkom. Zgodovinarji se ukvarjajo z njim v zadnjem času ob pomoči arheologov in filologov. Etnologi stojijo pri tem doslej bolj ob strani. Mislim pa, da bi morali prispevati svoj delež tudi oni z globinskim in primerjalnim raziskovanjem zlasti duhovne kulture, ne samo šeg in navad, ampak tudi pripovednega blaga in pesmi. Pot je pokazal že rajni Ivan Grafenauer. Primerjalno in historično etnologijo čaka tu velikansko delo, do katerega doslej nista prišli. Vprašujem se, ali je naš mladi rod etnologov za takšno delo pripravljen.

Kakšna pa se vam zdi povezanost tako primorske kot tudi slovenske tradicije in kulture z ostalim evropskim prostorom? Se morda pri nas kažejo kakšni elementi kulture, ki sovpadajo z elementi kulture na Furlanskem ali pa morda na Tirolskem?

So, seveda so sorodnosti tako v furlanskem kakor tudi v retroromanskem in v nemškem alpskem delu. To smo skušali že ugotoviti v skupnosti Alpes Orientales, ki smo jo ustanovili leta 1956. Na žalost je skupnost prenehala s smrtjo večine starejših sodelavcev. Ampak to, kar smo do sedaj raziskovali na naših sestankih, kaže da je teh sorodnosti zelo veliko, in potrjuje, da ljudska kultura političnih in etničnih mej ne upošteva.

Se pravi, da smo potem zelo tesno povezani s kulturo Evrope?

Vsekakor. Posebno, kar se tiče vzhodnih Alp, se je že pred leti ugotavilo, da je to en kulturni prostor.

Z željo, da še naprej s svojimi deli bogatite polje slovenske etnologije, se vam za razgovor najtopleje zahvaljujem

Darja Skrt

Dr. Niko Kuret pri prijetnem opravilu v krogu sodelavcev na Inštitutu za slovensko narodopisje leta 1981. (foto: Alenka Ložar Podlogar)